

DOCENTENHANDLEIDING

FILM

DE CONCURRENTEN

NMa

Nederlandse Mededingingsautoriteit

Colofon

Auteur: Ton Bielderman

Met dank aan: Stefan Vollering, Pablo Amador Sanchez,
Loes Broer-Nieuwenhuis, Judith van Tartwijk

Vormgeving, opmaak: Uitgeverij ThiemeMeulenhoff, Amersfoort

Illustratieverantwoording

Bleck Media, Houten

Meer informatie

www.deconcurrenten.nl

Eerste druk, eerste oplage

© NMa, Den Haag, 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 Auteurswet j° het Besluit van 23 augustus 1985, Stbl., dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (PRO), Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp (www.stichting-pro.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden. Voor meer informatie over het gebruik van muziek, film en het maken van kopieën in het onderwijs zie www.auteursrechtenonderwijs.nl.

INHOUD

<i>1) OPZET</i>	4
Inleiding	4
Doelstelling	5
Doelgroep	5
Relatie met examenprogramma's HAVO en VWO	6
Handleiding bij De Concurrenten	8
Hoe de film en het lesmateriaal te gebruiken?.....	8
Aansluiting bij relevante leermethoden	9

1) OPZET

INLEIDING

De mededingingsregels in de Nederlandse Mededingingswet verbieden concurrentiebeperkende afspraken tussen ondernemingen, waaronder kartelafspraken (zoals prijsafspraken, marktverdelingsafspraken en productiebeperkende afspraken) en het maken van misbruik van een economische machtspositie. Daarnaast bevatten de mededingingsregels een systeem van concentratiecontrole, waarbij fusies, overnames en bepaalde *joint ventures* van tevoren bij de mededingingsautoriteiten moeten worden gemeld ter goedkeuring.

NMa wordt vanaf 1 januari 2013 Autoriteit Consument en Markt ("ACM")

Het kabinet heeft in 2011 bekend gemaakt de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) gaat fuseren met de Consumentenautoriteit (CA) en de Onafhankelijke Post en Telecommunicatie Autoriteit (OPTA). De nieuwe autoriteit zal "Autoriteit Consument en Markt" (ACM) gaan heten. Het is de bedoeling de drie autoriteiten te laten fuseren per 1 januari 2013. In dit document wordt nog verwezen naar de NMa.¹

DE NEDERLANDSE MEDEDINGINGSAUTORITEIT:

- ziet toe op eerlijke concurrentie in alle sectoren van de Nederlandse economie
- ziet toe op naleving van de Mededingingswet
- bestrijdt kartels, zoals prijsafspraken, marktverdeling, of productiebeperkende afspraken
- bestrijdt misbruik van economische machtsposities
- toetst fusies en overnames
- kan bij overtredingen boetes opleggen aan ondernemingen en individuele personen

De gespeelde documentaire *De Concurrenten* besteedt aandacht aan het werk van de NMa. In het bijzonder komen aan bod: de redenen en de nadelen van kartelvorming, het kartelverbod volgens de Mededingingswet en de bestrijding van kartelvorming

¹ In de film wordt telkens verwezen naar de generieke term "de mededingingsautoriteit".

door onderzoeken die de NMa opstart aan de hand van verschillende opsporingsmethoden, waaronder de clementieregeling. Het bijbehorende lesmateriaal biedt vooral leerlingen uit de bovenbouw havo/vwo de mogelijkheid zich de inhoud op een adequate wijze eigen te maken.

DOELSTELLING

De NMa acht het van belang om scholieren in Nederland bewust te maken van de inhoud en het belang van de mededingingsregels. Door sommigen worden deze regels en de schendingen ervan als relatief abstract ervaren. Mede gezien het belang van gezond ondernemerschap en de sterk toegenomen aandacht voor de handhaving van de mededingingsregels in ons land, is het ook vanuit praktisch perspectief voor toekomstige volwassenen nuttig om in een vroeg stadium kennis te nemen van de mededingingsregels en de publieke handhaving daarvan.

De NMa is verheugd dat de examenprogramma's economie havo en vwo specifiek aandacht vragen voor het werk van toezichthouders in het economisch verkeer. Dat is eveneens een belangrijke reden om een bijdrage aan het curriculum te willen leveren.

Het betreffende onderwerp biedt ten slotte positieve bijdragen aan opvoedkundige aspecten zoals reflectie over bijvoorbeeld de effecten van machtsvorming en handelingsvrijheid, economische criminaliteit en bescherming van de consument.

DOELGROEP

Het project is vooral gericht op:

1. Bovenbouwleerlingen havo
2. Bovenbouwleerlingen atheneum
3. Bovenbouwleerlingen gymnasium

Als intro is de film ook geschikt voor diverse studierichtingen in het MBO en eerstejaars vervolgoopleidingen HBO en WO.

RELATIE MET EXAMENPROGRAMMA'S HAVO EN VWO

Een context is een voor een leerling herkenbare situatie of gebeurtenis. In het vak economie moeten contexten worden behandeld door er met de economische bril van acht concepten naar te kijken. Deze acht concepten zijn: schaarste, ruil, markt, ruilen over de tijd, samenwerken en onderhandelen, risico en informatie, welvaart en groei en goede tijden, slechte tijden. De concepten zijn verplicht voorgeschreven volgens het examenprogramma. Ook zijn enkele contexten verplicht voorgeschreven.

Context van de kartelfilm en het bijbehorende lesmateriaal :

Oorzaken, gevolgen en bestrijding van economische marktmacht, in het bijzonder kartelvorming;

Met ook impliciete aandacht voor de verplichte contexten *prijzenoorlog* en *maatschappelijk verantwoord ondernemen*.

Concepten en explicitering examenprogramma:

Vooraf de volgende concepten en expliciteringen uit het examenprogramma komen in de film en het bijbehorende lesmateriaal vooral aan de orde:

DOMEIN A: VAARDIGHEDEN

De kandidaat kan economische *concepten* herkennen en toepassen in uiteenlopende contexten. In het bijzonder komen aan bod: informatievaardigheden, standpuntbepaling en strategisch inzicht.

DOMEIN D: CONCEPT MARKT

Vraag, aanbod en toetreding:

prijs en vraag, prijs en aanbod, marktevenwicht, omzet, kosten en winst

Marktstructuur:

Maximale winst en de wijze waarop producenten hiernaar streven in verschillende marktvormen zoals volledige mededinging, monopolistische concurrentie, oligopolie en monopolie

Welvaart en economische politiek:

Inefficiënte uitkomsten die het gevolg zijn van het marktmechanisme;

Het ingrijpen van de overheid met behulp van prijsregulering en met behulp van toezichthouders op verschillende markten.

DOMEIN F: CONCEPT SAMENWERKEN EN ONDERHANDELEN

Samenwerken:

De wijze waarop de uitkomst van een gevangenendilemma tot stand komt;

De wijze waarop in een gevangenendilemma individuele of collectieve belangen worden geschaad;

Zelfbinding en reputatie en de invloed hiervan bij de totstandkoming van samenwerking.

Onderhandelen:

Samenwerkingsdilemma's bij onderhandelingen als het gaat om de verdeling van het surplus en de consequenties hiervan voor beide partijen.

HANDLEIDING BIJ DE CONCURRENTEN

In de handleiding bij de film vindt u:

- de centrale vraag/probleemstelling
- een korte beschrijving van de filminhoud
- een opgave van de vereiste voorkennis en begrippen
- extra achtergrondinformatie en links over het onderwerp/organisaties
- hoe u de film en het bijbehorende materiaal concreet kunt inzetten in uw les
- verwerkingsvragen, -opgaven en -opdrachten, in proefwerken te gebruiken
toetsvragen en -opdrachten en vanzelfsprekend ook suggesties voor uitwerkingen

HOE DE FILM EN HET LESMATERIAAL TE GEBRUIKEN?

De film en het bijbehorende lesmateriaal kunnen op verschillende manieren worden ingezet. In de handleiding bij de film worden vier opties nader uitgewerkt:

- Als introductie met discussiemomenten (duur: naar keuze \pm 20 – 45 minuten)
- Als intro + verwerkingsmateriaal in *een* les (duur: \pm 45 minuten incl. verwerkingsopdrachten)
- Als verwerkingsmateriaal in *twee* lessen (duur: 2 keer \pm 45 minuten incl. verwerkingsopdrachten)
- Als basis voor een keuzeonderwerp, praktische opdracht (\pm 20 slu's per II) of het profielwerkstuk (\pm 80 slu's per II)

De film en het lesmateriaal zijn niet gebonden aan het gebruik van een bepaalde leer methode. U kunt zelf bepalen wanneer en hoe u het materiaal gebruikt. Wel ligt het voor de hand aan te sluiten bij de door u gebruikte methode. Zie daarvoor de navolgende tabel. Daarin worden de meest relevante hoofdstukken genoemd, waarbij het NMa-materiaal kan worden gebruikt. Het gaat om de methodes die het nieuwe examenprogramma (1ste havo-examen in 2012, 1ste vwo-examen in 2014) dekken.

AANSLUITING BIJ RELEVANTE LEERMETHODEN

HAVO EXAMENPROGRAMMA 2E FASE PER 2010		
Methode	Uitgeverij	Hoofdstuk
Economie in context	Bielderman, ea ThiemeMeulenhoff	H14 Economische machtsvorming
Economie moet je doen	L&M educatief Vermeulen e.a.	H7 Samenwerken en onderhandelen H10 Markt, welvaart en economische politiek
Index	Arkel van, ea ThiemeMeulenhoff	H2 Katern Markten en welvaart H3 Katern Markten en welvaart
Kern van de economie	Heertje ea Walvaboek	H8 Markten en markt vormen
LWEO-lesbrieven	Auteurscollectief LWEO bv	Lesbrief Markt en overheid H 3 Meerdere aanbieders
Percent	Duijm, ea ThiemeMeulenhoff	Onderdeel 2 Markten Onderdeel 4 Samenwerken en onderhandelen
Pincode	Dongen van, ea Noordhoff	Hoofdstuk 4 Marktfalen Hoofdstuk 6 Samenwerken en onderhandelen
Praktische economie	Adriaansen ea Malmberg	Module 3 Markt en overheid Module 5 It's a deal!
SLO-pilot economie Experimenteel lesmateriaal	Schrijfteam docenten www.wikiwijs.nl	Module 4 Markten Module 5 Marktmissers

VWO EXAMENPROGRAMMA 2E FASE PER 2011		
Methode	Uitgeverij	Hoofdstuk
Economie in context	Bielderman, ea ThiemeMeulenhoff	H14 Economische machtsvorming
Economie moet je doen	L&M educatief Vermeulen e.a.	H7 Samenwerken en onderhandelen H10 Markt, welvaart en economische politiek
Index	Arkel van, ea ThiemeMeulenhoff	H3 Katern Markten en welvaart H4 Katern Markten en welvaart
Kern van de economie	Heertje ea Walvaboek	H5 Consumenten, producenten en markten H8 Strategische spelen H9 Marktvormen
LWEO-lesbrieven	Auteurscollectief LWEO bv	Lesbrief Micro H 4 Gedeelde macht
Percent	Duijm, ea ThiemeMeulenhoff	Onderdeel 2 Markten Onderdeel 4 Samenwerken en onderhandelen
Pincode	Dongen van, ea Noordhoff	Hoofdstuk 4 Marktfalen Hoofdstuk 6 Samenwerken en onderhandelen
Praktische economie	Adriaansen ea Malmberg	Module 3 Markt en overheid Module 5 It's a deal!
SLO-pilot economie Experimenteel lesmateriaal	Schrijftteam docenten www.wikiwijs.nl	Module 8 Marktmacht en marktvormen Module 9 Speltheorie